

Miksi draamatarinoita?

Draaman käytöstä kotoutumisen ja kohtauttamisen välineenä.

KAMU-hankkeessa tutkitaan ja kokeillaan erityisesti draamatarinoita eli prosessidraamoja, jotka

- a) ottavat huomioon monikulttuurisuutta ja sukupuolisensitiivisyyttä
- b) käsittelevät draaman kautta monikulttuurisuuteen/monimuotoisuuteen ja sosiaaliseen sukupuoleen liittyviä teemoja
- c) jotka auttavat monikulttuurisyyttä tekeviä ammattilaisia ja opiskelijoita eläytymään maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden elämäntilanteisiin ja kulttuuriin lähtökohtiin

Draama ei tarjoa valmista moraalialia

Draamasta koulussa useimmille tullevat mieleen koulunäytelmät, joissa yleensä vain valmiiksi esiintymisestä innostuneet oppilaat pääsevät loistamaan. Nykyaikaisella draamakasvatuksella on kuitenkin demokraattisempiakin keinoja. Niillä voidaan usein tarjota elämys ja rikas oppimiskokemus kaikille opiskelijoille riippumatta heidän ”esiintymistaidoistaan”. Draama sopii kaiken ikäisille ja mihin tahansa ympäristöön, jossa on halu heittäytyä oppimaan kuvitteellisen maailman avulla jotakin todellisuudesta.

Prosessidraama on yksi draamakasvatuksen alalajeista (Powell ja Heap 2005). Sitä voidaan kutsua myös *osallistavaksi draamatarinaksi*. Draamatarina käsittelee tiettyä teemaa yhden kuvitteellisen, puolivalmiin kehyskertomuksen kautta. Osallistujat eivät ole vain tarinan passiivisina kuuntelijoina, vaan he osallistuvat erilaisten tehtävien avulla draaman rakentumiseen. Siten jokaisen ryhmän kanssa prosessista kehkeytyy ainutkertainen elämys ja keskusteleva prosessi. Ryhmä ja jokainen osallistuja heijastaa siihen omat kokemuksensa ja ymmärryksensä asioista. Vetäjä johdattelee ryhmän kysymysten ja ihmettelyn maailmaan eikä niinkään oikeiden vastausten äärelle.

Draamatarinoille ominaista on tarinoiden aukollisuus: oppilaat itse saavat täyttää sisältöjä, pohtia mahdollisia vaihtoehtoja, tulevaisuuksia ja menneisyyksiä. Draama on myös paikka, jossa oppilailla on kuvitteellisessa maailmassa oikeus sukeltaa pimeisiin paikkoihin: tutkia ei-toivottuja ilmiöitä, pahuutta, vääriä valintoja ja niiden seurauksia turvallisen välimatkan päästä (Hakkarainen 2005, ss. 6-7). Oppilaat saavat itse tutkia oikeaa ja väärää ilman, että vetäjä/opettaja tarjoaa oikeaksi katsotun moraalin. Muulla tavalla aito moraalialia ei voikaan kehittyä (Soikkeli 2002).

Draamatarinoilla ei siten ole yleensä yhtä valmista lopetusta tai oikeaa opetusta, vaan loput jätetään avoimiksi. Juuri näiden loppujen rakentaminen aktivoi oppilaita omakohtaiseen pohdintaan arvoista ja vaihtoehtoista.

Toisin kuin perinteisissä koulunäytelmissä, oppilaat kierrättävät rooleja niin, että eri oppilaat pääsevät eri rooleissa tutkimaan vastakkaisiakin näkökulmia. Toisinaan draamassa astutaan myös ulos fiktiosta pohtimaan draaman tapahtumia ja tekemään niistä vaikkapa lehtiotsikoita tai rakentamaan draaman ympäristöä erilaisin tehtävin (Heikkinen 2002, s. 61).

Tarinallinen oppiminen - toisen ja oman tarinan vertailu

Konstruktivistinen oppimiskäsitys painottaa, että oppiminen juurtuu paremmin, kun laajempia ilmiöitä voidaan liittää omaan kokemukseen asioista. Vaikka konstruktivistinen oppimiskäsitys on ollut Suomessa vallalla 1990-luvun alusta asti, käytännössä monet opettajat jatkavat luokissaan ”selittävää” opetusta: opetus on hyvää, kun oppilaille selitetään juurta jaksain kuinka asiat ovat todellisessa elämässä. Valitettavasti opetuksessa tunteet, sosiaalisten taitojen oppiminen ja osallistuminen jäävät useimmiten tietopohjaista opetusta vähemmälle. (Hakkarainen 2005). Sama pätee myös valitettavan usein maahanmuuttajien valmentavien luokkien opetukseen. Vaikka maahanmuutto on erityisen voimallisesti tunneperäinen ja tarinallinen prosessi, tämä aspekti usein sivuutetaan ja keskitytään pelkkiin faktoihin.

Oppimista on olemassa kahdenlaista: loogis-matemaattista ja tarinallista. Tarinallisella oppimisella tarkoitetaan sitä prosessia, jossa oppija oppii vertaamalla omia tarinoitaan toisten vastaaviin tarinoihin tai kokemuksiin (Hakkarainen 2005). Tarinallinen oppiminen on koulujärjestelmässämme selvästi vähäpätöisemmässä arvossa, vaikka se on maailman kulttuurien historiassa ollut ensisijaisia oppimisen keinoja.

Draama on yksi vähemmän käytetyistä keinoista elävöittää opetusta. Taitavasti käytettynä se innostaa opiskelijoita itse pohtimaan asioita ja aktivoi koko kehon, tunteet ja muistot osaksi oppimistapahtumaa. Laaja eurooppalainen DICE-tutkimus on osoittanut, että laadukkaalla draamakasvatuksella voi olla ratkaisevia vaikutuksia esimerkiksi oppilaiden suvaitsevaisuuteen, kansalaisaktiivisuuteen ja ongelmanratkaisun taitoihin (Dice Consortium 2010).

Draama konkretisoi

Draama on aina vuoropuhelua kuvitteellisen maailman ja todellisen maailman ilmiöiden välillä. Draamaan osallistuessaan oppilas on tietynlaisessa kaksoistietoisuudessa näissä molemmissa maailmoissa (Heikkinen 2002, s. 97). Tässä juuri on draaman ainutlaatuinen oppimisen mahdollisuus.

Draamatarinat ovat eräänlaisia todellisen maailman ilmiöiden pohdinnan käynnistäjiä. Maailmanlaajuisista teemoista voi olla vaikea keskustella yleisellä tasolla. Draama

kuitenkin konkretisoi teemat yksittäisen ihmisen tai ihmisryhmän kokemukseen; tiettyyn aikaan, paikkaan ja tilanteeseen. Draamatarinoiden jälkeen siirrytään erilaisin tehtävin todellisuuden pohdintaan. Hyvään osallistavaan draamaprosessiin liittyy myös aktivoivia tehtäviä, joissa opiskelijat pääsevät suunnittelemaan, mitä itse kukin voisi tehdä näille haastaville asioille.

Vetäjältä prosessidraama vaatii melko paljon heittäytymistä ja erityistä ohjaustaitoa, mutta maassamme on yhä enemmän draamakasvatusta opiskelleita opettajia, jotka ovat perehtyneitä tähän erityiseen oppimisen muotoon. Jos tehtävä tuntuu itselle liian haastavalta, aina on olemassa keinoja saada kokeneita draamakasvattajia apuun esimerkiksi järjestöjen tai alan oppilaitosten kautta.

Älykkäät kohtauttamiset

Kuvitteellisen draaman *tekeminen* on usein hauskaa, vaikka teemat olisivat raskaitakin. Draamatoiminnalla on useimmiten myönteisiä vaikutuksia ryhmähenkeen. Sen avulla voi myös tutustuttaa toisilleen tuntemattomia ihmisiä yhteisen elämyksen kautta. Suvaitsevaisuuskasvatus toteutuukin parhaiten sekaryhmissä: mitäpä jos opettajana vaivautuisit rakentamaan tällaisen *älykkään kohtauttamisen* esimerkiksi toisen opiskelijaryhmän kanssa? Etsi paikkakunnaltasi samanikäinen maahanmuuttajien valmentava luokka ja toteuta draama yhdessä heidän kanssaan! Ennen varsinaista draamatarinaa on toki syytä tehdä ryhmäyttäviä tehtäviä, joiden avulla ryhmät lämpiävät ja tutustuvat toisiinsa.

Oman opiskelijaryhmäsi dynamiikka muuttuu toisen ryhmän kohtaamisessa. Kokemusten kirjo luokassa nousee uudelle tasolle. Tällaisen tapahtuman järjestäminen voi tuntua isolta riskiltä ja ylimääräiseltä työltä, mutta ilman riskejä ei synnytetä uutta. Itselleni tällaisella kohtauttamisella on myös poliittinen merkitys: miten muuten maahanmuuttajien integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan voidaan edistää kuin tarjoamalla mielekkäitä ja positiivisia tapoja kohdata ns. kantaväestöä aitojen teemojen äärellä? Itselleni draama on luontevin keino luoda kohtaamisia. Lähes poikkeuksetta ne ovat tuoneet itselleni ja ryhmille uutta virtaa ja innostusta – halua tutustua lisää.

Draaman käytön perusteluita monikulttuurisessa erityisryhmässä

- Kuvitteellisen draaman *tekeminen* on usein hauskaa, vaikka teemat olisivat raskaitakin. Draamatoiminnalla on useimmiten myönteisiä vaikutuksia ryhmähenkeen.
- Draamaprosessin avulla voi myös tutustuttaa toisilleen tuntemattomia ihmisiä yhteisen elämyksen kautta. Näin voidaan rakentaa ”älykkäitä kohtauttamisia” esim. kantaväestön ja maahanmuuttajien välille.

- Pedagoginen draama konkretisoi abstrakteja teemoja lähemmäs arkikokemusta. Draamassa tarkastellaan asioita aina monesta näkökulmasta.
- erilaisin draamaan liittyvin tehtävin voidaan voimaannuttaa ryhmää: mitä me voimme yksilöinä ja ryhminä tehdä vastataksemme näihin draamassa nousseisiin haasteisiin?
- Pedagoginen draama on moniaistillista ja hyödyntää monia taiteellisen ja luovan ilmaisun keinoja (kuvataide, tanssi, musiikki, draamallinen ilmaisu, media, runous ym.). Siten se tukee erilaisia oppijoita, ja antaa heille nk. ”toisen mahdollisuuden” oppia ja erityisesti motivoitua oppimiseen ja onnistua
- Pedagoginen draama perustuu oppija- ja ryhmäkeskeiseen; avoimin kysymyksiin etenevään pedagogiikkaan, joka aktivoi osallistujia omakohtaiseen pohdintaan. Pohdinta voi tapahtua kuitenkin monenlaisilla ilmaisun keinoilla (esim. miimi, piirtäminen, kirjoittaminen, tanssi, huumori jne.).
- Siinä kiinnitetään erityistä huomiota ryhmän monimuotoisuuteen ja ryhmäprosessin rakentumiseen. Koska se on ryhmäkeskeistä, oppimisprosessia mukautetaan jatkuvasti ryhmän tarpeiden ja tason mukaan. Lisäksi draamaan olennaisesti liittyvissä reflektioissa ryhmä pystyy turvallisesti antamaan palautetta esim. kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisistä teemoista.
- Draama tuo oppimiseen yleensä aina myös huumorin elementin, mikä lisää ryhmien koheesiota
- Draama on vaihtoehto loogis-matemaattiselle ajattelulle: se hyödyntää niin sanottua tarinallista oppimista. Se nostaa arkikokemuksen ja hiljaisen tiedon näkyväksi. Monissa kulttuureissa nimenomaan tarinat ovat olleet ensisijainen oppimisen muoto, joten tämä tarjoaa myös koulutietoon vähemmän painottuneista kulttuureista tuleville oppijoille onnistumisen kokemuksia.
- Draama on myös mahdollisuus sukeltaa turvallisen fiktiivisen välimatkan kautta vaikeisiin teemoihin

Lähteitä ja kirjallisuutta:

Flowers, Nancy (toim.)(2012): *Compassito. Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja*. Lasten keskus Oy, Saarijärvi. (Ladattavissa suomeksi: http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=97173&name=DLFE-17919.pdf)

Englanniksi: <http://www.eycb.coe.int/compasito/default.htm>)

Hakkarainen, Pertti (2005): Esipuhe käännökseen. Kirjassa: *Powell, Pamela ja Heap Brian S.* (2005):

Prosessidraama – polkuja oppimiseen ja opettamiseen. Draamatyö, Helsinki

Heikkinen, Hannu (2002): Draaman maailmat oppimisalueina.

Draamakasvatuksen vakava leikillisuus. Jyväskylän Yliopisto, Jyväskylä.

Piekkari, Jouni (toim)(2005): Drama – A Way to Social Inlcusion. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Turku.

Powell, Pamela ja Heap Brian S. (2005):

Prosessidraama – polkuja oppimiseen ja opettamiseen. Draamatyö, Helsinki.

Soikkeli, Markku (2002): Miten puhua huumeista? Stakes, Helsinki.

The DICE has been cast. A DICE resource research findings and recommendations on educational theatre and drama. Dice Consortium 2010. (Ladattavissa englanniksi: www.dramanetwork.eu)

